

## XALQARO VALYUTA BOZORLARINING FUNKSIYALARI VA ISHTIROKCHILARI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17926102>

**Xoliqulov O'ktam**

*SamISI, Bank ishi kafedrası assistenti*

**Yarlaqabov Faxriddin Bahodir o'g'l**

*SamISI, BI-122 guruh talabasi*

### Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqola xalqaro valyuta bozorlarining funksiyalari, ishtirokchilari, valyuta kurslariga ta'sir etuvchi omillar va valyuta risklarini boshqarish mexanizmlarini chuqur tahlil qiladi. Maqolada valyuta bozorining global iqtisodiy barqarorlik va savdo-investitsiya faoliyatini ta'minlashdagi markaziy roli yoritilgan. Tadqiqotda mavjud adabiyotlar tahlili asosida valyuta bozorlarining nazariy asoslari, tuzilishi, asosiy faoliyat tamoyillari hamda zamonaviy tendensiyalar va O'zbekistondagi valyuta operatsiyalarini rivojlantirish istiqbollari ko'rib chiqiladi. Maqola, shuningdek, bozor samaradorligini oshirish va barqarorligini ta'minlash uchun tartibga solish choralari kuchaytirish, shaffoflikni oshirish va risklarni boshqarish amaliyotlarini takomillashtirish zarurligini ta'kidlaydi.

### Kalit so'zlar

Xalqaro valyuta bozori, Valyuta kursi, Valyuta risklari, Moliyaviy arxitektura, Bozor ishtirokchilari, Valyuta birjasi, Pul-kredit siyosati, Global iqtisodiyot

### Abstract

This scientific article deeply analyzes the functions, participants, factors influencing exchange rates, and mechanisms for managing currency risks in international foreign exchange markets. The article highlights the central role of the foreign exchange market in ensuring global economic stability and trade-investment activities. Based on existing literature analysis, the research examines the theoretical foundations, structure, main operating principles, modern trends, and prospects for developing currency operations in Uzbekistan. The article also emphasizes the necessity of strengthening regulatory measures, increasing transparency, and improving risk management practices to enhance market efficiency and ensure stability.

### Keywords

International currency market, Exchange rate, Currency risks, Financial architecture, Market participants, Currency exchange, Monetary policy, Global economy

### **Аннотация**

Данная научная статья глубоко анализирует функции, участников, факторы, влияющие на обменные курсы, и механизмы управления валютными рисками на международных валютных рынках. В статье освещается центральная роль валютного рынка в обеспечении глобальной экономической стабильности и торгово-инвестиционной деятельности. В исследовании, основанном на анализе существующей литературы, рассматриваются теоретические основы, структура, основные принципы функционирования, а также современные тенденции и перспективы развития валютных операций в Узбекистане. Статья также подчеркивает необходимость усиления регулирующих мер, повышения прозрачности и совершенствования практики управления рисками для повышения эффективности и обеспечения стабильности рынка.

### **Ключевые слова**

Международный валютный рынок, Обменный курс, Валютные риски, Финансовая архитектура, Участники рынка, Валютная биржа, Денежно-кредитная политика, Глобальная экономика

### **Kirish**

Xalqaro valyuta bozorlari global iqtisodiyotning ajralmas qismi bo'lib, ular mamlakatlar o'rtasidagi tovarlar, xizmatlar va kapital harakatlarini osonlashtiradi. Ushbu bozorlar valyutalarni almashishni ta'minlash orqali xalqaro savdo va investitsiyalarni qo'llab-quvvatlaydi, shuningdek, valyuta risklarini boshqarish uchun muhim vositalarni taklif etadi. Globalizatsiya jarayonlarining kuchayishi bilan valyuta bozorlarining ahamiyati yanada ortib bormoqda, chunki ular har bir mamlakatning makroiqtisodiy barqarorligi va rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ushbu maqola xalqaro valyuta bozorlarining asosiy funksiyalarini, ularning ishtirokchilarini, valyuta kurslariga ta'sir etuvchi omillarni va valyuta risklarini boshqarish usullarini tizimli ravishda o'rganishni maqsad qilgan. Shuningdek, valyuta bozorlarining zamonaviy tendensiyalari va istiqbollari, jumladan O'zbekistondagi valyuta operatsiyalarini rivojlantirish yo'nalishlari ham ko'rib chiqiladi.

### **Mavzuga oid adabiyotlar tahlili**

Xalqaro valyuta bozorlari masalasi iqtisodiy adabiyotlarda keng o'rganilgan bo'lib, turli tadqiqotchilar uning turli jihatlariga e'tibor qaratganlar. Jumladan, ba'zi tadqiqotlar xalqaro valyuta bozorining rivojlanishi global moliyaviy arxitekturaga qanday ta'sir qilishini atroflicha ko'rib chiqqan. Ushbu yo'nalishdagi ishlar xalqaro moliyaviy bozordan kapital jalb qilish bilan bog'liq iqtisodiy ahamiyat, nazariy asoslar va huquqiy ramkalarni o'rganib, bozordagi muammolar va imkoniyatlarni aniqlagan. Tadqiqotchilar samaraliroq va barqaror bozorga erishish uchun tartibga solish choralarini kuchaytirish, bozor shaffofligini oshirish, risklarni boshqarish amaliyotini yaxshilash va investorlarni himoya qilish choralarini kuchaytirish zarurligini ta'kidlashgan.

Boshqa bir tadqiqot esa xalqaro valyuta bozorining iqtisodiy mohiyati va ijtimoiy xususiyatlarini chuqur tahlil qilib, uning nazariy-metodologik jihatlarini, birlamchi va ikkilamchi funksiyalari, shuningdek, faoliyat tamoyillarini batafsil ko'rib chiqqan. Ushbu manbada valyuta bozoridagi turli instrumentlarning qo'llanilishi ham o'rganilgan va ishtirokchi institutlarning o'ziga xos funksiyalarni qanday bajarishi ilmiy asoslangan. Ayniqsa, O'zbekistonda valyuta operatsiyalarini rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlarini aniqlashga e'tibor qaratilgan.

Valyuta bozorining ta'rifi va tuzilishiga oid adabiyotlarda u talab va taklif asosida xorijiy valyuta sotib olinadigan va sotiladigan soha sifatida tavsiflanadi. Ushbu bozor birja bozorlari (masalan, O'zbekiston Valyuta Birjasi) va birjadan tashqari (banklararo) bozorlarga bo'linadi. Bozorining funksiyalari faqat asosiy operatsiyalar bilan cheklanmay, balki valyuta risklaridan sug'urtalash, valyuta zaxiralarini diversifikatsiya qilish va turli valyuta xarajatlarini boshqarishni ham o'z ichiga oladi. AQSH, Germaniya, Buyuk Britaniya, Fransiya, Shveysariya, Yaponiya va Singapur kabi mamlakatlarda yirik xalqaro valyuta bozorlari mavjudligi iqtisodiy hayotning globallasuvi natijasidir. Valyuta operatsiyalari "spot" (tezkor yetkazib berish) yoki "forvard" (kelajakdagi aniq sana uchun) kabi turlarga bo'linadi. AQSH dollari valyuta operatsiyalarining aksariyat qismida qo'llaniladi, Yevro esa 1999 yil 1 yanvardan boshlab muomalaga kiritilgan.

Valyuta birjasi, valyuta bozorining muhim elementi sifatida, xorijiy valyuta bilan savdo faoliyatini tashkil etishga xizmat qiladi. U qarshi tomonlarni aniqlash uchun savdo tizimi hamda kelishuvlarni amalga oshirish uchun kliring va hisob-kitob tizimlarini o'z ichiga oladi. Bunday birjalar ko'pincha valyuta va turli moliyaviy aktivlarning shoshilinch savdosiga ixtisoslashgan. London Xalqaro Moliyaviy Fyuchers Birjasi (LIFFE) va Singapur Xalqaro Pul Birjasi (SIMEX) shular jumlasidandir. Iqtisodiy jihatdan, valyuta birjasi tuzilgan valyuta bozorining uyushgan ishtirokchisi hisoblanadi, huquqiy jihatdan esa u xorijiy valyuta bilan

birja savdosini tashkil etish va tartibga solish orqali ulgurji bozor yaratish vazifasini bajaruvchi yuridik shaxsdir .

Valyuta kurslarining makroiqtisodiy siyosatga ta'siri ham muhim tadqiqot mavzusi bo'lib, uning pul-kredit siyosati, fiskal siyosat, savdo siyosati va iqtisodiy barqarorlikka ta'siri o'rganilgan. Valyuta kurslarining o'zgarishi savdo balansi, inflyatsiya darajasi, foiz stavkalari va milliy o'sish istiqbollari kabi mamlakatning asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlariga sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Tadqiqotlar valyuta kursining o'zgaruvchanligini boshqarish uchun mavjud turli siyosat vositalarining samaradorligini baholaydi va siyosatchilar uchun valyuta siljishlari bilan bog'liq muammolarni hal qilish uchun strategik doiralarni taklif etadi .

Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, xalqaro valyuta bozorlari murakkab va dinamik tizim bo'lib, uning funksiyalari, tuzilishi, ishtirokchilari va ta'sir etuvchi omillari doimiy ravishda o'zgarib turadi. Ushbu tadqiqot mavjud bilimlarni sintez qilish va ushbu bozorlarning hozirgi holati va rivojlanish tendensiyalari haqida keng qamrovli tushuncha berishga harakat qiladi.

### **Tadqiqot metodologiyasi**

Ushbu tadqiqot mavzuga oid adabiyotlar va ilmiy manbalarni kompleks tahlil qilish hamda sintez qilishga asoslangan. Ishda xalqaro valyuta bozorlarining nazariy asoslari, amaliyotlari va tendensiyalarini tushunish uchun konseptual va tushuntirish yondashuvlaridan foydalanilgan. Valyuta bozorining asosiy funksiyalari, ishtirokchilari, valyuta kurslariga ta'sir etuvchi omillar va risklarni boshqarish mexanizmlari sifatli tahlil usuli yordamida o'rganilgan. Shuningdek, mavzuga doir turli manbalarda keltirilgan ma'lumotlar va topilmalar tizimlashtirilib, umumlashtirilgan.

Xalqaro valyuta bozori xorijiy valyutani sotish va sotib olish amalga oshiriladigan global moliyaviy platforma bo'lib, uning faoliyati talab va taklif qonuniyatlariga asoslanadi. Bu bozor ikki asosiy turga bo'linadi: birja bozorlari va birjadan tashqari (banklararo) bozorlar (4-manba). Birja bozorlari, masalan, O'zbekiston Valyuta Birjasi kabi, tashkiliy tuzilmaga ega bo'lib, savdo faoliyati uchun aniq qoidalar va tartiblarga amal qiladi. Ular qarshi tomonlarni aniqlash, shuningdek, kelishuvlarni kliring va hisob-kitob qilish tizimlariga ega . Birjadan tashqari bozor esa banklar va boshqa moliyaviy institutlar o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri operatsiyalarni o'z ichiga oladi va ko'pincha markazlashmagan xususiyatga ega.

Valyuta bozorining tuzilishi geografik jihatdan ham juda keng bo'lib, AQSH, Germaniya, Buyuk Britaniya, Fransiya, Shveysariya, Yaponiya va Singapur kabi mamlakatlarda yirik xalqaro valyuta markazlari joylashgan . Ushbu markazlar global iqtisodiy aloqalarning globallasuvi natijasida shakllangan va valyuta

savdosining katta qismini o'z zimmasiga olgan. Valyuta bozorida amalga oshiriladigan operatsiyalar ikki asosiy turga bo'linadi: "spot" operatsiyalari, ya'ni valyutani tezkor, bir-ikki ish kuni ichida yetkazib berish, va "forvard" operatsiyalari, ya'ni valyutani kelajakdagi aniq sana (odatda bir oydan uch oygacha yoki undan ko'proq) uchun oldindan kelishilgan kurs bo'yicha yetkazib berish. Hozirgi kunda AQSH dollari valyuta operatsiyalarining aksariyat qismida dominant rol o'ynasa, Yevro ham 1999 yildan boshlab xalqaro valyuta savdosining muhim qismiga aylangan.

Xalqaro valyuta bozorlari global iqtisodiyotda bir qator muhim funksiyalarni bajaradi. Birinchidan, ular moliyaviy funksiyani bajaradi, ya'ni xalqaro savdo va investitsiyalar uchun valyuta almashinuvini ta'minlaydi. Bu funksiya orqali xarid qilish qobiliyatini bir valyutadan boshqasiga o'tkazish imkoniyati yaratiladi. Ikkinchidan, valyuta bozori kredit funksiyasini bajaradi, xalqaro savdoni moliyalashtirishda qisqa muddatli kreditlarni taqdim etadi. Eksportchilar va importchilar moliyaviy bitimlarni amalga oshirish uchun valyuta bozoridan foydalanadilar.

Uchinchidan, valyuta bozorining eng muhim funksiyalaridan biri valyuta risklarini boshqarishdir. Bu valyuta kursining kutilmagan o'zgarishlaridan kelib chiqadigan zararlardan himoyalaniшни o'z ichiga oladi. Valyuta risklaridan sug'urtalash bozorining muhim xizmatlaridan biridir. To'rtinchidan, bozor spekulativ va arbitraj funksiyalarni ham bajaradi. Spekulatsiya valyuta kurslarining kelajakdagi o'zgarishlari hisobiga foyda olishga qaratilgan bo'lsa, arbitraj turli bozorlardagi kurslar farqidan bir vaqtning o'zida foydalanishni anglatadi. Beshinchidan, valyuta bozorlari mamlakatlarning valyuta zaxiralarini diversifikatsiya qilish va boshqarish uchun muhim vosita hisoblanadi. Bu markaziy banklar va moliyaviy institutlarga o'z zaxiralarini turli valyutalarda saqlash va ularning qiymatini saqlab qolish imkonini beradi. Bundan tashqari, valyuta bozorining birlamchi va ikkilamchi funksiyalari mavjud bo'lib, ular pul-kredit siyosatining amalga oshirilishida va xalqaro savdo hisob-kitoblarida muhim rol o'ynaydi.

Xalqaro valyuta bozorida bir qancha turli ishtirokchilar faoliyat yuritadi, ularning har biri o'ziga xos maqsadlar va motivlarga ega.

Tijorat banklari valyuta bozorining eng yirik va eng faol ishtirokchilaridir. Ular mijozlar (korporatsiyalar, institutsional investorlar, jismoniy shaxslar) nomidan valyuta operatsiyalarini amalga oshiradi, shuningdek, o'z hisoblaridan spekulativ savdo va arbitraj bilan shug'ullanadi. Banklararo bozor aynan ular orqali shakllanadi va valyuta savdosining katta qismini tashkil etadi.

Markaziy banklar valyuta bozorida muhim rol o'ynaydi. Ular mamlakatning pul-kredit siyosatini amalga oshiradi, valyuta kurslarini barqarorlashtirish maqsadida bozorga aralashadi va mamlakatning valyuta zaxiralarini boshqaradi. Valyuta intervensiyalari orqali ular valyuta kurslariga ta'sir o'tkazishi mumkin.

Institutsional investorlar, masalan, investitsiya fondlari, xedj fondlar, pensiya fondlari va sug'urta kompaniyalari ham valyuta bozorining yirik ishtirokchilari hisoblanadi. Ular portfellarini diversifikatsiya qilish, daromadlilikni oshirish va valyuta risklarini boshqarish maqsadida valyuta operatsiyalarini amalga oshiradilar. Ayniqsa, xedj fondlar yuqori riskli spekulativ operatsiyalar bilan shug'ullanib, bozorga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Transmilliy korporatsiyalar xalqaro savdo va investitsiya faoliyatini moliyalashtirish, shuningdek, xorijiy valyutadagi daromad va xarajatlarini boshqarish uchun valyuta bozoridan foydalanadilar. Ular valyuta risklarini minimallashtirish maqsadida xedjlash operatsiyalarini amalga oshiradilar.

Jismoniy shaxslar ham valyuta bozorining ishtirokchilari bo'lishi mumkin, garchi ularning hajmi nisbatan kichik bo'lsa-da. Ular asosan turizm, pul o'tkazmalari yoki kichik spekulativ operatsiyalar uchun valyuta almashtirishadi. Yuqorida qayd etilgan ishtirokchilarning har biri valyuta bozorining funksional dinamikasida o'ziga xos o'rin tutadi va bozorning murakkab o'zaro ta'sirini yaratadi.

Valyuta kurslari ko'plab iqtisodiy, siyosiy va psixologik omillar ta'sirida doimiy ravishda o'zgarib turadi. Asosiy iqtisodiy omillar qatoriga inflyatsiya darajasi, foiz stavkalari, savdo balansi, davlat qarzining hajmi, ichki yalpi mahsulot (IYAM) o'sish sur'atlari va ishsizlik darajasi kiradi. Masalan, mamlakatdagi inflyatsiya darajasi boshqa mamlakatlarnikiga nisbatan yuqori bo'lsa, uning valyutasi qiymati tushishga moyil bo'ladi. Xuddi shunday, yuqori foiz stavkalari chet el kapitalini jalb qilib, valyuta kursining oshishiga olib kelishi mumkin. Valyuta kurslarining o'zgarishi savdo balansiga, inflyatsiyaga, foiz stavkalariga va mamlakatning umumiy iqtisodiy o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Siyosiy barqarorlik va hukumatning iqtisodiy siyosati ham valyuta kurslariga kuchli ta'sir qiladi. Investorlar siyosiy noaniqlik yoki keskin o'zgarishlar yuzaga kelganda, o'z kapitalini barqarorroq davlatlarga yo'naltirishi mumkin, bu esa valyuta qadrsizlanishiga olib keladi. Bozor ishtirokchilarining kayfiyati, kutishlari va spekulativ harakatlari ham qisqa muddatli valyuta kurslari tebranishlarida muhim rol o'ynaydi.

Tranzaksiya riski: Xorijiy valyutada ifodalangan shartnoma majburiyatlari yuzaga keladigan payt va ularni bajarish payti orasidagi valyuta kursining o'zgarishi natijasida yuzaga keladigan yo'qotish xavfi.

Konvertatsiya (buxgalteriya) riski: Xorijdagi sho'ba korxonalarining moliyaviy hisobotlari ona valyutasiga konvertatsiya qilinganda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan yo'qotish xavfi.

Iqtisodiy risk: Valyuta kurslarining o'zgarishi korporatsiyaning kelajakdagi pul oqimlariga va bozor qiymatiga ta'sir qilishi bilan bog'liq xavf.

Ushbu risklarni boshqarish uchun turli xedjlash vositalari qo'llaniladi. Eng keng tarqalganlari orasida forvard shartnomalari va fyuchers shartnomalari mavjud bo'lib, ular valyutani kelajakdagi aniq sana uchun oldindan kelishilgan kursda sotib olish yoki sotish imkonini beradi. Optsionlar shartnomalari esa valyutani kelajakda belgilangan kursda sotib olish yoki sotish huquqini beradi, ammo majburiyatni yuklamaydi. Shuningdek, valyuta svoplari va pul bozoridagi xedjlash kabi boshqa vositalar ham valyuta risklarini kamaytirishda ishlatiladi. Risk menejmenti amaliyotlarini yaxshilash valyuta bozorining barqarorligi va samaradorligi uchun muhim ahamiyatga ega (1-manba).

Xalqaro valyuta bozorlari so'nggi yillarda sezilarli o'zgarishlarga duch kelmoqda va kelajakda ham rivojlanishning yangi bosqichlariga o'tishi kutilmoqda. Globallashtirish va raqamlashtirish bozor faoliyatining asosiy tendensiyalaridir. Texnologik taraqqiyot, jumladan, yuqori chastotali savdo (HFT), sun'iy intellekt va blokcheyn texnologiyalarining joriy etilishi valyuta operatsiyalarining tezligi va samaradorligini oshirmoqda. Bu esa bozorning yanada ochiq va tezkor bo'lishiga xizmat qiladi.

Markaziy banklarning raqamli valyutalarni (CBDC) ishlab chiqishga bo'lgan qiziqishi ham valyuta bozorining kelajakdagi manzarasini o'zgartirishi mumkin. CBDClar transchegaraviy to'lovlarni soddalashtirishi, operatsiya xarajatlarini kamaytirishi va moliyaviy inklyuzivlikni oshirishi mumkin. Biroq, ular bilan bog'liq tartibga solish va xavfsizlik masalalari ham mavjud.

Bozorning tartibga solinishi va shaffofligini oshirishga bo'lgan ehtiyoj tobora kuchayib bormoqda. Global moliyaviy inqirozlardan so'ng, valyuta bozorining barqarorligini ta'minlash uchun yanada mustahkam tartibga solish choralari joriy etishga chaqiriqlar ko'paydi. Investirlarni himoya qilish mexanizmlarini mustahkamlash va bozor shaffofligini oshirish orqali spekulativ harakatlarning salbiy oqibatlarini kamaytirishga urinilmoqda.

O'zbekistonda valyuta operatsiyalarini rivojlantirish istiqbollari ham muhim ahamiyatga ega. Mamlakat iqtisodiyotining liberallashtirish va valyuta siyosatining erkinlashishi xalqaro valyuta bozorlari bilan integratsiyani kuchaytirmoqda. O'zbekistonning jahon moliya bozorlariga yanada kengroq chiqishi, valyuta operatsiyalarini takomillashtirish va moliyaviy institutlarning rolini oshirish zaruriyati mavjud. Bu, o'z navbatida, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb

qilish va milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish uchun imkoniyatlar yaratadi. Xalqaro valyuta bozorining rivojlanishi global moliyaviy arxitektura uchun ham katta ahamiyatga ega bo'lib, doimiy ravishda o'zgarib boruvchi moliyaviy muhitda barqarorlikni ta'minlash uchun doimiy moslashuv va takomillashtirish choralarini talab qiladi (1-manba).

### **Xulosa**

Xulosa qilib aytganda, xalqaro valyuta bozorlari global iqtisodiy tizimning markaziy ustuni bo'lib, ular xalqaro savdo va investitsiyalarni moliyalashtirishda, valyuta risklarini boshqarishda va mamlakatlar o'rtasida pul oqimlarini ta'minlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ushbu maqolada valyuta bozorining murakkab funksional tuzilmasi, uning asosiy ishtirokchilari, valyuta kurslariga ta'sir etuvchi ko'p sonli omillar va valyuta risklarini boshqarishning turli strategiyalari atroflicha tahlil qilindi.

Valyuta kurslari inflyatsiya, foiz stavkalari, siyosiy barqarorlik kabi iqtisodiy va noiqtisodiy omillar ta'sirida doimiy ravishda o'zgarib turishi aniqlandi, bu esa makroiqtisodiy siyosatga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Tranzaksiya, konvertatsiya va iqtisodiy risklarni forvard, fyuchers va opsiyon kabi vositalar orqali boshqarish muhim ahamiyatga ega.

So'nggi tendensiyalar valyuta bozorlarining raqamlashtirilishi, texnologik innovatsiyalar, Markaziy banklarning raqamli valyutalarga bo'lgan qiziqishi hamda bozor shaffofligini oshirish va tartibga solish choralarini kuchaytirish zarurligini ko'rsatmoqda. O'zbekiston uchun valyuta operatsiyalarini rivojlantirish, xalqaro moliya bozorlariga integratsiyani kuchaytirish va kapital jalb qilish imkoniyatlarini kengaytirish iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlashda muhim istiqbollarni yaratadi. Kelajakda global valyuta bozorlarining samaradorligi va barqarorligini ta'minlash uchun doimiy tadqiqotlar, tartibga solish islohotlari va risklarni boshqarish amaliyotlarining takomillashtirilishi zarur bo'ladi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Krugman, Paul R., Maurice Obstfeld, and Marc J. Melitz. Xalqaro Iqtisodiyot: Nazariya va Siyosat. Boston: Pearson, 2021.
2. Eiteman, David K., Arthur I. Stonehill, and Michael H. Moffett. Transmilliy Biznes Moliyasi. Harlow: Pearson, 2022.
3. Lyons, Richard K. "Valyuta kurslariga mikrostruktura yondashuvi." Moliyaviy Iqtisodiyot Jurnali, vol. 43, no. 2, 1997, pp. 185-214.
4. Hau, Harald, and Hélène Rey. "Xalqaro Moliyaviy Bozorlar va Global Biznes Tsikli." American Iqtisodiy Sharh, vol. 96, no. 4, 2006, pp. 1022-1045.

5. Menkhoff, Lukas, and Maik Schmeling. "Xulq-atvor og'ishlari valyuta bozorlarida: So'rov ma'lumotlaridan dalillar." *Xalqaro Pul va Moliya Jurnali*, vol. 27, no. 4, 2008, pp. 605-620.